

BULLETIN 2/94

U M Ě L E C K O H I S T O R I C K Á S P O L E Č N O S T V Č E S K Ý C H Z E M Í C H / C Z E C H A S S O C I A T I O N O F A R T H I S T O R I A N S

Z obsahu / Contents:

Valná hromada UHS - další příspěvky / Annual Conference CAAH - further contributions
Konference / Conferences: Praha, Paříž, Český Krumlov
Výstavy / Exhibitions: plán na r.1994, Strahov
Knihy / Books: B. Havránek
Časopisy / Journals: ICMA Newsletter
Školy / Universities: Disertace, CEU
Elektronické informace / Electronic informations
Inzeráty / Classified Adds Diář/Datebook

Editorial: Britsko-české setkání

Zatěžkávací zkouška „internacionálnosti“ naší Společnosti začíná. Ve dnech 1-3.září přijede do Prahy skupina britských kolegů a kolegů, aby s námi hovořili o aktuálních otázkách oboru v široké škále jeho časového i předmětového rozrůstání. Ačkoli jsme se snažili získat pro tuto akci maximální pozornost naší obce oznámeními na Valné hromadě i v Bulletinu č.1/94, odezva nebyla ani zdaleka taková, jak by se dalo optimisticky očekávat. Abychom získali čas, neustále jsme odsunovali konečné datum pro sdělení, jaké příspěvky budou na setkání předneseny. Je to jeden z hlavních důvodů, byť ne jediný (tím dalším je velké stěhování Ústavu dějin umění a jeho fondů v těchto měsících), proč se vydání tohoto Bulletinu posunulo o celý měsíc oproti řádnému termínu. Ani toto zžrnutí však nestačí na to, abychom Vám mohli sdělit definitivní program setkání - budeme si patrně muset zvyknout na nezbytnost improvizace i u fenoménu tak silně „plánovitého“ jako jsou mezinárodní kolokvia.

Jaký je dnešní stav věci? Britskou stranou navrhované členění programu na sekce: středověk - renesance/barok, 19. století, modernismus, design se zatím nedaří rovnoměrně naplňovat. Nejslibnější se jeví program sekce středověku, ostatní sekce jsou více či méně „jednohlasé“. Náš požadavek na české kolegy, aby témata příspěvků reflektovala britsko-české umělecké vztahy, se patrně ukázal jako příliš rigorózní, stejně tak jako bohužel zcela nezbytný technický předpoklad jednotného jazyka setkání, totiž angličtiny.

Původním úmyslem na britské straně bylo uskutečnit v Praze další z „mezisetkání“ Asociace, která se mají konat pravidelně mimo britskou půdu, což by mělo napomoci k překonání izolacionismu, podle některých názorů působícího v některých podobných organizacích. Tento zásluhový záměr zřejmě nebude ihned naplněn tak, jak se

Ivo Hlobil: Bojnický oltář

Poslední jednání „Společné komise“ (!) o Bojnickém oltáři v Bratislavě, 17. února 1994.

Při neoficiálním setkání večer před vlastním jednáním byla zřejmě shoda zmocněnců v otázce, co navrhnout oběma vládám jako vzájemně přijatelné řešení „kauzy Bojnický oltář“. Rýsovala se „nulová varianta“, tj. obnovení stavu před rokem 1946, znamenající navrácení BO na Slovensko a deseti za něj tehdy vyměněných deskových gotických obrazů z Bratislavy do Prahy. Osobně jsme upozorňovali na nepříznivé důsledky, které odtud vyplynou pro SNG v Bratislavě, avšak bez pozitivního ohlasu. SNG prý na výměně z roku 1946 vydělala na úkor muzea v Bojnicih.

Vlastní jednání mělo zprvu očekávaný průběh. J.Kněžinek přednesl za oba zmocněnce návrh nulové

varianty, upřesněný M. Jankovským tak, že BO z majetku ČR (považováno za kompromis ze slovenské strany) bude majetkově i fyzicky převeden do majetku SR a zmíněných deset obrazů se naopak vrátí ČR. Na otázku, zda má vláda SR právo nařídít SNG v Bratislavě vydání zmíněných deseti obrazů, (jak se to předpokládalo na české straně v případě BO a NG v Praze), odpověď zmocněnce slovenské části komise zněla - ano.

Poté J. Vojtá otevřel diskusi o početném souboru dalších výtvarných děl, která byla kromě zmíněných deseti deskových obrazů převedena za BO z Čech na Slovensko po roce 1947. Slovenská strana diskusi na toto téma nechtěla připustit, jako nepřináležející s kauzou BO. (Souvislost je ovšem zřejmá: podle dohody z roku 1946 NG v Praze měla převést a - po urgencích ze slovenské strany - skutečně převedla svá veškerá slovenika. Nicméně NG v Praze se urgentním dopisem jejího ředitele L. Daniela adresovaným MK ČR už předtím zžekla nároků na tato díla.)

Následně bylo jednání přerušeno. Po přestávce M. Richter k překvapení všech oznámil, že telefonoval s prvním náměstkem L. Kratochvílem a pak i ministrem P.Tigridem a ti mu sdělili, že česká delegace není vázána žádnou předběžnou dohodou a že stávající jednání může případně vyústit i v rozdílná stanoviska obou delegací. Za této situace, že on sám podepíše společný návrh pouze tehdy, bude-li v něm vyjádřen souhlas s českým nárokem nejen na deset deskových obrazů, ale i na gotické sochy, obrazy a grafické listy převedené NG v Praze na Slovensko v dalších letech. M. Jankovský to odmítl. Konsternovaný J. Kněžinek(?) proti Richtrově postupu rezolutně protestoval. M. Richter se pak de facto postavil do čela české delegace, když prohlásil, že jako jediný z jejích členů je pracovníkem ministerstva kultury ČR. Slovenská delegace vznesla otázku, zda za této situace je česká delegace ještě vůbec schopná vést jednání. (Načež J. Kněžinek svolal samostatnou poradu české delegace, z níž vyplynulo, což se dalo předpokládat, že M.Richter nemůže vědět, zda stanovisko zcela nedávno jmenovaného ministra kultury ČR, navíc sdělené telefonicky, může být požadováno za definitivní. Konstatoval jsem, že česká delegace svůj názor kvůli vnitřním rozporům bohužel formuluje až během jednání a že požádám ministra kultury ČR v této záležitosti o slyšení.) Ve společné komisi M. Richter prohlásil, že nic nepřekáží, aby se hlasovalo o návrhu předtím připravované dohody, byť on by byl v menšině (čímž by se ovšem zžekl odpovědnosti za výsledek hlasování). Slovenský zmocněnec dal hlasovat o tom, zda se bude hlasovat o nulovém návrhu, což bylo zamítnuto (z české strany byl pro pouze M.Richter) - a tím celé jednání komise skončilo. Zbytek času se za značného znepokojení

vedoucích obou delegací řešila otázka, co zmocnění přednesou na rychle se blížící tiskovce. Nakonec M. Jankovský bez emocí informoval o zvratu v názoru české delegace a J. Kněžínek učinil obdobné. Na přímý dotaz novinářů, kdo konflikt vyvolal, odmítl odpovědět. M. Richter se přihlásil o slovo a prohlásil, že to byl on. Závěrem.

"Podle Dohody mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci při správě a vzájemném vypořádání předmětů a hodnot kulturního dědictví, které se nacházejí na území nebo ve správě České republiky a Slovenské republiky byly předloženy návrhy na řešení jediného sporného případu, požadavku slovenské strany na navrácení Polyptychu P. Marie se světcí Narda di Cione, prostřednictvím ministrů kultury smluvními stranám v prodlouženém termínu do 28. 2. 1994. Vláda České republiky a vláda Slovenské republiky následně rozhodly, že ministři kultury provedou směnu Polyptychu, který je ve vlastnictví České republiky za deset deskových gotických

obrazů, které jsou ve vlastnictví Slovenské republiky, směnnou smlouvou podle příslušných ustanovení Občanského zákoníku. " Od přijetí uvedených usnesení je činnost Společné komise expertů považována za ukončenou.

Poznámky:

1/ Komise působila "v návaznosti na obsah sjednané Dohody mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci a postupu při správě a vzájemném vypořádání předmětů a hodnot kulturního dědictví, které se nacházejí na území nebo ve správě České republiky a Slovenské republiky." Na české straně byla jmenována ministrem kultury ČR dne 22. prosince 1992 ve složení: J. Kněžínek (zplnomocněnec ministra kultury ČR), M. Richter (ředitel právního a legislativního odboru ministerstva kultury ČR), J. Vojta (den a tajemník komise), I. Hlobil. S komisí trvale spolupracoval a rozsáhlá archivní šetření k BO zasloužně provedl V. Vlas (NG v Praze). 2/ Jednání bylo předznamenáno náhlým odvoláním J. Kněžíneka, mezitím ovšem už také bývalým ministrem J. Kabátem, z funkce prvního náměstka ministerstva kultury ČR.

Bohumil Samek: Dějepis umění, historikové umění a památková péče

Po sledu afér, v nichž se dostala i před očmi laické veřejnosti problematika ohrožených či aktuálně likvidovaných památek a památkářů, reprezentuje kauza pražský sv. Michal závěr jakési etapy ukončené setkáním s někdejším ministrem kultury, nabídkou odborné pomoci ministerstvu a vytvořením pracovní skupiny, snažící se „zkultivovat“ připravovanou památkovou legislativu. Nic proti tomu. Péče však na půdorysu následného dění se nemohu vyhnout několika poznámkám souvisejícím s naší profesí a památkovou péčí. Mimo jiné bych jimi rád přispěl do debaty o smyslu, poslání a náplni činnosti Umělecko-historické společnosti.

Památková problematika v současné situaci České republiky by si bezpochyby vyžádala důkladnou analýzu; nemám k ní však ani dostatek podkladů ani nutný prostor. Péče o památky tvoří ostatně sice významnou, nikoliv však jedinou náplň praktického uplatnění umělecko-historické disciplíny. Starost Umělecko-historické společnosti o obor dějin umění v této oblasti ovšem zůstává trvale. Jakožto profesní stavovská organizace si musí klást otázky po způsobu uplatnění a odborných výsledcích dějin umění, stejně jako se zajímat o existenční podmínky historiků umění a o jejich společenskou autoritu ve struktuře státní památkové péče.

Aby odpovědi na takové a další otázky neměly pouze spekulativní charakter, bylo by jistě dobré např. formou ankety zjistit počet a postavení historiků umění v Památkových ústavech a dotázat se, jaké vážnosti se tam těší jejich odborný hlas. Jen na okraj: pokud se nemýlím, pak vedle Státního ústavu památkové péče v Praze má nyní ve svém čele historik umění pouze jediný regionální Památkový ústav. A to se neodvažují ani pohlédnout na personální skladbu výkonných orgánů státní památkové péče včetně Ministerstva kultury. Vnitřní důsaznost působení historiků umění tu ovšem výrazně vymezuje legislativa, tedy památkový zákon. Stačí připomenout, že s jeho ustanoveními (jde o zákon č. 20/1987 Sb.) nebyli odborníci nikdy spokojeni a po posledních společenských proměnách nevyhovují jeho

formulace navíc ani po formální stránce.

Pokud se nemýlím, poslední verze nového památkového zákona byla hotova v dubnu 1992, na pořad vládního jednání a do parlamentu se již nedostala. Po legislativních „drobnostech“ zahájilo ministerstvo v novém povolebním složení další kroky až před polovinou roku 1993 a to pokusy o novelu, když dávno před tím, v listopadu 1992 ministr J. Kabát na svém prvním (a tuším i jediném) setkání s řediteli Památkových ústavů rozmáchl sliboval připravit návrh nového zákona ve zcela nové podobě, od předchozí se výrazně lišící. (Nepověděl, v čem bude odlišnost spočívat.) Nedbalá práce ministerských úředníků a některá obecně nepřijatelná východiska způsobily známý neúspěch jednotlivých verzí zákonné úpravy. To vše má tedy pomoci napravit podpůrná skupina z mimoministerských kruhů.

I tato skupina odborníků je ovšem vázána novelizačním úkolem, aniž by mohla iniciovat vypracování nového celistvého zákona. Stále je zřetelné, že všechna jednání se odehrávají na politické bázi, přijatá i proponovaná legislativa je úzce účelová a neřeší památkovou problematiku jako celek. Přitom je nepochybné, že o nakládání s kulturním dědictvím by se mělo hovořit nejprve na profesní úrovni po náležité analýze dosavadní památkové praxe, zkušeností z provádění praktické památkové péče a v neposlední řadě po zhodnocení vztahu dnešní společnosti ke kulturním hodnotám. Kroky, které povedou k ochraně či péči o památky by měly být jen výsledkem základního filozofického pohledu na problematiku našeho kulturního dědictví. Takovýto pohled však chybí. Na jeho formulaci by se určitě mohla či měla podílet i Umělecko-historická společnost, neboť humanitní vzdělání jejich členů má k takovému přístupu blíž než samotní „památkáři“, u nichž často převažuje technický, technologický a prakticistní úhel pohledu. Navíc myšlení památkových pracovníků se stále pohybuje na bázi dané vládním nařízením z 11. prosince 1952 o reorganizaci státní památkové péče, jímž se tehdejší Státní památkové úřady jako orgány veřejné správy staly nesvéprávnými

Britsko-české setkání

dokončení ze str. 1

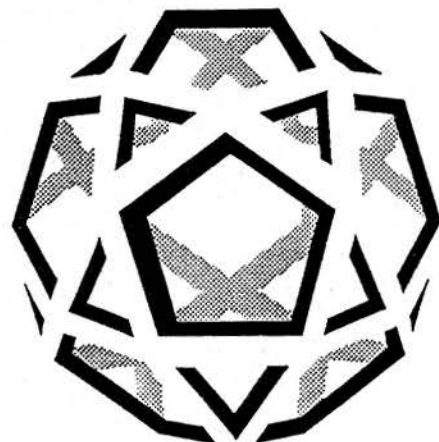
při původním plánování pražského setkání očekávalo. Ohlášená účast našich kolegyní a kolegů se - z různých důvodů - snižovala na současných šestnáct. Předpokládáme, že namísto velkého a nutně oficiálního programu se uskuteční setkání neformální, a to s britskými kolegyněmi a kolegy, kteří svou účast do této chvíle potvrdili a jejichž jmenový seznam přikládáme. Pevnými body programu jsou společná návštěva Veletřního paláce (připravované Galerie moderního umění) a jednodenní exkurze do východních Čech, kterou organizuje doc. Kropáček - zbytek bude improvizován. Zdá se, že očividné nevýhody a zápory improvizace, s jakou příprava setkání probíhá, by nicméně mohla mít i svoji stránku pozitivní. Dobrým rámcem pro volnou diskusi by mohly být obě zmíněné exkurze. Předpokládáme, že počátkem zasedání v pátek 2. září se uskuteční plenární zasedání v místnostech Akademie věd ČR, na němž budou předneseny příspěvky o marketingu kulturních institucí (dr. Theo Cowdell), o problematice státní památkové péče (dr. Josef Štulc) a snad i některé další příspěvky. Pozvánky na toto plenární zasedání s definitivními informacemi o programu setkání Vám zašleme na požádání. Budou též koncem srpna k dispozici na kontaktní adrese UHS.

Ivan Muchka, Roman Prahel

P.S. Přeběžný seznam britských účastníků:

Lynn Woolley, Balsall Common
Brigitte Corley, London
Monika Puloy, Peter Wey, St. Albans
Paul Binski, Manchester
Margaret Woodruff, Cambridge
Claire Donovan, Southampton
Peter and Shirley Crocker, Norwich
Vivien Northcote, Brentford Dock
Lucy C. Wright, London
Sarah Richards, Cardiff
Sue Malvern, Reading
Theo Cowdell, Sheffield
Joseph and Britt-Marie Daracott, London

ASSOCIATION OF ART HISTORIANS

Reg. Charity No. 282578

Zprávy ICMA Newsletter The International Center of Medieval Art

Dorothy F. Glass, Editor, Jaro 1994/1

Z redakce

Na základě dotazníku, který zodpovědělo 89 osob, se ukázaly odlišnosti, o čem by měly Newsletter informovat. Největší zájem byl o informace z elektronických médií, speciálně byl vyjádřen požadavek na problematiku digitalizaci obrazů.

Zasedání ICMA - KALAMAZOO a LEEDS, 1994/5

29. mezinárodní kongres středověkých studií v Kalamazoo měl přes 400 sekcí, takže sledování komplexní problematiky bylo obtížné. Z českých badatelů přednesla referát H.Hlaváčková na téma Poznámky k okrajové výzdobě rukopisů Václava IV. ve výborně připravené a obsazené sekci Marginální obrazy, vedené L.F.Sandler. 30. mezinárodní kongres v roce 1995 bude věnován Františkánskému řádu a transformaci obrazů. Soustředí se na roli františkánského řádu v souvislosti se vznikem nových obrazových námětů a jejich rozšíření v Evropě a Levantu ve 13. a 14. st. Referáty jsou limitovány 20 min., abstrakta zasílejte na adresu: Helen C.Evans, Assistant Curator, The Medieval Department, The Metropolitan Museum of Art, 1000 Fifth Avenue, New York, NY 10028, do 15.9.1994.

V Leedsu proběhlo zasedání ve dnech 4.-7.7.1994 na téma „La Méditerranée et le monde méditerranéen: Cultural Interchange and the Arts in the Mediterranean Basin. Rozpracované disertační práce: Publikované disertace uveřejňuje International Census of Doctoral Dissertations in Medieval Art 1982-1994.

Rozpracované disertace budou podobné jako v jarním Newsletter uveřejněny i v podzimním vydání. V jarním vydání byly uvedeny disertace z Austrálie, Izraele a USA. M.Barlová referovala o současné situaci výzkumu středověkého umění v České republice, zmínila problém restitucí, které se dotýkají především sbírek NG v Praze a o vzniku Strahovské obrazárny. Jako nejvýznamnější projekt na rok 1995-96 uvedla připravovanou velkou výstavu Umění doby Jana Lucemburského (1.pol.14.st.), zejména ve vztahu k západnímu umění.

Výstavy

The Groeningemuseum v Bruggách uvede výstavu Hanse Memlinga 5 století reality a fikce, ve dnech 12.8.-15.11.1994. Zapůjčeny budou obrazy z evropských sbírek, Austrálie a USA. Život, dílo a doba Memlingova působení v pozdněgotických gotických Bruggách bude dokumentováno a mělo by evokovat působení originálních děl, předmětů uměleckého řemesla. K srovnání bude řada dalších uměleckých děl s Memlingovými obrazy současných.

Historisches Museum ve Frankfurtu v domě 794 pořádá výstavu: Karel Veliký ve Frankfurtu, 18.5.-28.8.1994. Treasures in Heaven: Armenian Illuminated manuscripts budou vystaveny v The Pierpont Morgan Library od 4.5. do 7.8.94. Vystaveny jsou především arménské ilustrované Evangeliaře, představující 90 nejceněnějších rukopisů 10.-18.st. Připojen byl i cyklus přednášek.

The Currency of Fame: Portrétní renesanční medaile je název výstavy, shromažďující 200 medailí z let 1400-1600 v National Gallery of Art ve Washingtonu, od 1.5.1994. Pokračuje do The Frick Collection v New York City od 24.5.-22.8.94 a v National Gallery of Scotland v Edinburgu od 22.9.-20.12.94. Výstavu organizuje Stephen K.Scher a

služkami politické moci. Proto - pokud jde o samotný výkon státní památkové péče - pokládám m.j. za důležité odstranění stávajícího anachronického dualismu: odborný ústav (sc. Památkový ústav) a výkonný orgán (tj. Okresní úřad). Nutno si totiž uvědomit, že před nástupem totalitního režimu k moci působil v Československé republice Památkové úřady zcela samostatně. Teprve v rámci zavádění obecného ideologického dohledu byly zbaveny svéprávnosti a přeměněny na tzv. metodická zařízení podléhající národním výborům. Pokynů nástupnických Památkových ústavů a Krajských středisek státní památkové péče a ochrany přírody nebylo nutno dbát a také se v rozporných případech nedbalo. Lidospráva resp. tajemníci jedné strany měli vždy a zcela samozřejmě návrh. Nejextrémněji to dosvědčují zbořené památky; jen pro příklad lze uvést obecně známé případy barbarsky zbořených kostelů v Hustopečích u Brna a v Osoblaze na Bruntálsku. Konstatování tohoto zpolitizovaného stavu v památkové péči, v němž se její uskutečňování již ze zákona obrací zády ke kvalifikované odbornosti, není ničím novým. Již roku 1968 psal prof. Václav Richter ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity o ovládnutí památkové péče diletanty a o nemístné podpoře „zákonem instalovaného diletantismu“. A jak víme, ona „nesvéprávnost“, zdůvodňována ovšem odlišnou rétorikou, přetrvává dodnes. Vzato striktně vyvstává otázka, zda

Státní památkový ústav v Praze a desítky Památkových ústavů činných na území České republiky nepředstavuje zbytečný luxus, když v památkových věcech Okresní úřady (a rovněž Ministerstvo kultury) již ze zákona rozhodují samostatně, když sama legislativa připouští možnost nedbat posudků a stanovisek odborných orgánů. Navíc dochází k mystifikaci laické veřejnosti, když „Závazné rozhodnutí“, tedy úřední listina Okresního úřadu vždy říká, že se vydává po vyjádření Památkového ústavu i v případech, že mu protiče.

Při nedostatečném vybavení Okresních úřadů odbornými silami úsilí pracovníků Památkových ústavů může vyznívat - a v konfliktních případech také vyznívá - do prázdna.

Dále se nutně vynořují na obou stranách morální a metodické problémy: jestliže Okresní úřady mohou postupovat programově svévolně, pak pracovníci odborných památkových ústavů se mohou vyjadřovat „fundamentalisticky nezodpovědně“. Na toto „právní pochybení“ doplácí, často i nezvratně, sama památka.

Hovoří-li se o ekonomice „až na prvním místě“, pak plýtvání silami i finančními prostředky je tu očividné. Sjednocení odborné a výkonné složky státní památkové péče se tu z mnoha dobrých důvodů jeví jako klíčový výchozí bod. Při řádné legislativě, při schopnosti jejího uplatnění, tedy vymahatelnosti v praxi, by bylo vlastnictví památky irelevantní a všechny protesty proti restitucím či prodejmům do soukromých rukou by byly zbytečné.

Všechno však peníze a legislativa nevyřeší. Mnoho otázek musí být vzneseno na téma odbornosti, odborné připravenosti, kompetentnosti a etické způsoblosti památkových pracovníků i památkové péče jako celku. Jakkoliv se zdá, že památka, toto lidské dílo svěrázně hodnoty přetvárající z minulosti a spoluvytvářící rovněž aktuální životní prostředí i „kulturní poklad národů“, je pevně spjata se zájmem člověka, přece péči o ni bude třeba v kulturním slova smyslu humanizovat.

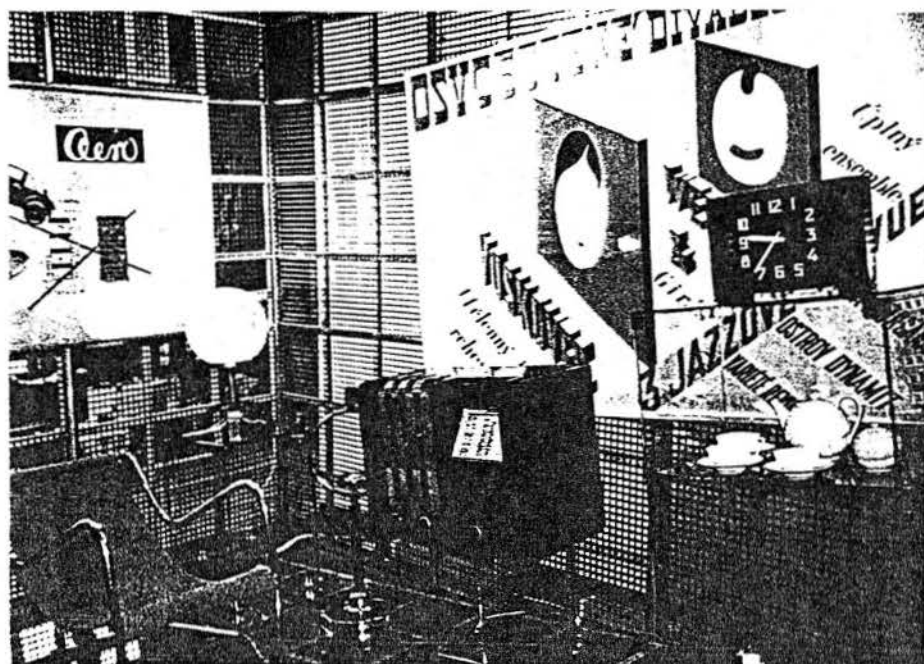
Žijeme zlomovou dobou a mnohé je ve hře. Asi tak, jako po roce 1945. Proto stejně jako tehdy i dnes jsou aktuální slova tehdejšího ředitele Památkového úřadu pro Moravu a Slezsko v Brně Stanislava Sochora, otištěná roku 1947 ve Zprávách památkové péče: „V daném případě dnes... bylo by třeba slyšet hlas grémiu odborníků památkových, aby bylo jasno po stránce vědecké i hospodářské dříve, než budou učiněna rozhodnutí, která by mohla být do té míry osudná, jako francouzské řešení před půldruhým stoletím.“

Josef Kroutvor, komisař Modrého pokoje: Chambre bleu / Mezinárodní salon muzeí a galerií

Mezinárodní salon muzeí a galerií (SIME), v pořadí už čtvrtý, se tentokrát konal v Paříži (od 16. 4. do 23. 4.) za výjimečných okolností. Grand Palais, kde se měl původně salon konat, byl nečekaně uzavřen pro havarijní stav skleněné kupole a tak se celá akce přesunula do gigantického stanu na Champs de Mars hned naproti École militaire. Salonu se zúčastnilo 186 vystavovatelů z 15 zemí, což představuje vcelku asi 2000 muzeí nejružnějších specializací. Českou republiku reprezentovala čtyři přední pražská muzea a galerie - Národní muzeum, Národní galerie, Technické muzeum a

Uměleckoprůmyslové muzeum, které bylo i garantem expozice.

Námětem českého „standu“ se stal Modrý pokoj Jaroslava Ježka zařízený kdysi Františkem Zelenkou a dodnes pietně udržovaný v Kaprově ulici č. 10. Samozřejmě, že se nejednalo o doslovnou rekonstrukci, přenesení pokoje, ale spíše o jistou parafrázi, variaci na dané téma. Součástí interiéru se staly i další předměty, například trubkové křeslo Ladislava Žáka, lampa Pavla Smetany, čajový servis Ladislava Sutnara či obraz Jindřicha Štyrského z období artificialismu. Záměrem koncepce bylo představit

avantgardní linii moderního životního stylu v čase první republiky. K jisté atrakci expozice patřilo staré rádio Telefunken značky Big Ben s nově adaptovaným reproduktorem, z něhož se ozývaly známé písničky Jaroslava Ježky. Velké modré neonové brýle Jaroslava Ježky zavěšené v prostoru lehce tónovaly prostředí a dotvářely atmosféru symbolického pokoje. Celkem logicky na Modrý pokoj a jeho funkcionalistický styl navazovala propagace Veletržního paláce, budoucího muzea moderního českého umění. Pohled do malé haly doplňovaly ještě tři další fotografie exteriéru. Blíže informace o Modrém pokoji, pražských muzeích a galeriích a společné nadaci poskytovaly letáčky v jazyce francouzském i anglickém. Chambre bleu poctil návštěvu francouzský ministr kultury Jacques Toubon, přišel i český velvyslanec Jaroslav

Šedivý. Dá se říci, že česká expozice měla úspěch, referent Le Mondu ji uváděl jako dobrý příklad. Vždyť řada stánků představovala jen vkusně zařízené kanceláře (například Toskána), komerční charakter často převažoval nad muzejní praxí. Ale na druhé straně byly zde i zajímavé expozice (například sbírka Georga Baselitze) svědčící o invenci a profesionálním přístupu. Kolem muzeí se točí i velký byznys, z muzeí profitují cestovní kanceláře, nakladatelství i firmy dodávající techniku a materiál. Dnešní muzeum už dávno není a také ani nemůže být „zaprášenu historií“, musí se snažit a rozvíjet svou osobitou dramaturgii. Cesta napříč muzei byla rozhodně zajímavá, i když vyčerpávající a téměř nekonečná. Pleskání plachty nad hlavou, do níž se opíral vítr, dodávalo salonu muzeí a galerií zvláštní pocit svěžesti a lehkého vzrušení.

Lubomír Sršeň: Skulptury mimo kontext

Měl jsem tu čest, že mně muzeum v Louvru pozvalo na mezinárodní konferenci konanou dne 29. dubna a věnovanou tématu „Skulptury mimo kontext“. Konference byla uskutečněna u příležitosti vernisáže výstavy „Lettner z Bourges“ (Le jubé de Bourges), instalované ve třech sálech křídla Richelieu. Velmi pečlivě připravená výstava, doprovázená vzorným katalogem, který zpracovala Fabienne Joubertová, prezentuje pokus o rekonstrukci původního vzhledu kamenného lettneru z katedrály v Bourges, který vznikl ve 13. století a po demolici v 18. století byl v podobě fragmentů použit do zdí jako stavební materiál. Na výstavě se podařilo rekonstruovat podstatné části architektury lettneru a jeho sochařské výzdoby z přibližně 430 zlomků a instalovat je i přes značnou torzovitost za pomoci železných podpůrných konstrukcí do podoby, která dávala dobrou představu o původním celku. Přitom nebylo nutné, a nebylo to ani prostorově možné, provést rekonstrukci otrocky přesnou. Např. figurální reliéfy, které původně tvořily vodorovný pás nad gotickou arkádou lettneru, byly vystaveny zvlášť, v jiné místnosti.

Jsem přesvědčen, že tvůrci této instalace byli - a to plným právem - s uvedeným způsobem prezentace spokojeni. Přesto, nebo snad právě proto, považovali za užitečné

konfrontovat svůj přístup s názory odborníků z ostatních zemí. Proto uskutečnili jednodenní konferenci, na níž seznali historiky umění, kteří mají s péčí o kamenné skulptury, s jejich transfery a s jejich instalacemi v muzeích zkušenosti. Po zahájení ředitelem Louvru Michélem Laclothem vyslecho asi 300 zájemců ve velkém auditoriu osm přednášek střídaných diskusí, kterou řídil Jean-René Gaborit, hlavní konzervátor sochařské sbírky Louvru. S příspěvky vystoupili Anne Prache z Paříže, Georg Germann z Bernu, Giorgio Bonsanti z Florencie, Malcom Baker z Londýna, Rainer Kahsnitz z Mnichova, William D. Wixom z New Yorku a Bernd W. Lindemann z Berlína. Já jsem byl pozván, abych jako spoluautor nové expozice Lapidária (připravil jsem ji s přítelem Jiřím Fajtem) referoval o našich zkušenostech nabytých při této práci. Pokusil jsem se definovat především vlastní koncepci Lapidária Národního muzea a seznámil jsem přítomné s vývojem názorů na způsob prezentace těchto památek, tak, jak se to projevilo v jednotlivých instalacích z let 1905, 1932, 1954 a 1993. Na konkrétních případech jsem pak demonstroval různé možnosti instalování kamenných skulptur v expozici Lapidária a pokusil jsem se též vyvodit některé obecnější zásady, ke kterým nás zkušenosti dovedly. Po srovnání s příspěvky kolegů z ostatních zemí jsem mohl s uspokojením konstatovat, že jsme většinou dospěli vlastní cestou k podobným názorům na instalaci i k obdobným praktickým výsledkům. Z poznámek posluchačů i kolegů bylo zřejmé, že je nová expozice pražského Lapidária v mnohém ohledu příjemně

připravil i dvoudílný katalog se svojí studií a s 30 dalšími z per zahraničních badatelů.

Gotické umění ve Slovinsku pořádá Národní galerie v Lublani od dubna do srpna 1994. K dispozici je dvoudílný slovinský a německý katalog. Österreichische Galerie ve Vídni prezentuje výstavu pod názvem Der Meister von Grosslobming. Výstava se koná ve dnech 17.5.-4.9.1994.

Himmel, Hölle, Fegefeuer. Das Jenseits im Mittelalter - pořádá Schnütgenovo Museum v Kolíně n/R od 21.6.-28.8.94. Lze objednat katalog v ceně 49DM.

Výstava Středověká knižní malba z kláštera Seon je v tamějším klášteře otevřena od 28.6.-2.10.94.

Die Fürstenberger. 800 let panství a kultury ve střední Evropě je možno shlédnout v zámku ve Weitzě v Rakousku od 12.5.-30.10.94.

Výstava Heinrich der Löwe a jeho doba. Panství a reprezentace Welfů 1125-1235 je plánovaná na 6.8.-12.11.1995 na hradě Dankwarderode v Braunschweigu. ČASOPISY

The Journal of Unconventional History publikuje články, které představují zlom v konvenčním presentování původního materiálu, anebo kombinuje existující znalosti do nové, myšlenkově provokativní konfigurace anebo nabízí novou interpretaci historických dat, dále experimentuje novým způsobem s historickými písemnostmi. Jeho posláním je publikovat originální, nekonvenční díla badatelů, kteří prezentují nové objevy nebo nové přínosné symboly starších idejí a které dávají pozici pro nekomfortní běžný koncept o „známých pohledech na historii“. Minulé vydání Journalu, který byl založen v roce 1989 měl podobu živé diskuse o takovém námětu jako Marmonské polygramy, původ jazyka, muzea jako učitelé historie, oblečení jako nástroj represe v puritánské Nové Anglii, historické příklady náměsíčných, středověké a moderní kriminální žaloby a trestání zvířat. Výzva pro badatele - pro zimní vydání 1995 je deadline 1.10.1994. Poslejte své články s vysvětlujícím dopisem, proč považujete svou práci za nekonvenční. Adresa: Journal of Unconventional History, P.O. Box 459, Cardiff-by-the-Sea, CA 92007-9900.

PAMÁTKY

Šikmá věž v Pise se již více nevychyluje, neboť loňský červenec byly zavedeny ingoty a ponořeny do základů v protirovnováze a dále kolem věže jsou ocelové pásy, díky nimž se věž posunula o 1 cm zpět.

V dubnu se stala Maesta Simone Martiniho v Palazzo Pubblico v Sieně předmětem práce restaurátorů, plánovaná na dvě etapy.

Individuum a individualita ve středověku je téma 29. středověkého zasedání v Kolíně n/R, pořádané ve dnech 13.9.-16.9.94.

Přeložila Zuzana Všecková

Bedřich Havránek

Naděžda Blažicková-Horová: Bedřich Havránek Edice Malá galerie, sv. 52. Odeon, Praha 1994 Početné dílo krajináře B. Havránka (1821 - 1899), žáka A. Mánesa, CH. Rubena a M. Haushofera, se konečně dočkalo první monografie. Autorka k ní přistoupila po řadě studií a objevené výstavě, již připravila v Národní galerii (1985). V tehdejší katalogu nejen kriticky rozšířila Havránkovo dílo o několik desítek olejů a akvarelů, při čemž pořídila seznam prací, u nichž se starší atribuce již nepotvrdily, ale ukázala i možnosti a způsob nového výkladu a hodnocení. Srovnání citovaného katalogu a dnešní monografie ukazuje, že poznání postoupilo opět dál. Novum je zřetelné také v několika korekturách

datování. Důležitější jsou však zjištění a hypotézy o slohovém a formálním vývoji malíře činného až do svých posledních dnů; týkají se hlavně období zrání a zralosti. V rámci raného díla je podstatná hypotéza o inspiraci názory německého romantika C. D. Friedricha (např. Židovský hřbitov za měsíční noci, 1843, NG). Autorka právem klade důraz na práce vrcholného období, jmenovitě z 50. a 60. let, kdy Havránka hodnotí v širších souvislostech evropského vývoje: za evoluce od romantismu k realismu. Podle N. Blažickové-Horové Havránka odmítal literární romantické inspirace a dával přednost bezprostřednímu styku se skutečnou krajinou. Pod tímto zorným úhlem třeba hodnotit také malířovy kresby a akvarelové studie. Závažné jsou poznatky o malířově osobitosti. Odedávna byla shledávána hlavně ve věcnosti a v drobnopisu obrazů z volné přírody i městské krajiny. Autorka si tyto kvality uvědomuje, nově je zdůvodňuje, zároveň k nim však přistupuje s hledisky jak malířova vidění skutečnosti (a výběru témat), tak malby (a malířské či kreslířské faktury). Vyžadující kritickou konkrétnost, rozbor obrazů, např. vody tiché i vířivé, autorka prokazuje netoliko malířovu vnímavost vůči přírodě, ale i virtuozitu podání. Neméně pozorně zjišťuje a oceňuje další rysy, zejména projev Havránkova citu pro světlo a atmosféru (kresby a akvarelové studie nepochybně z plenéru), v neposlední řadě kompoziční dovednost a schopnost širokoúhlého záběru. Jako zvlášť pozoruhodná se v tomto smyslu jeví Krajina u Mělníka (1868, NG). Na přínosu monografie B. Havránka, jež zřejmě uzavírá vynikající odeonskou edici Malá galerie, má také podíl pozornost upřená k dobové kritice. V tomto směru se monografie řadí k sondám do dějin kritiky a estetických soudů našeho 19. století. Kromě toho také letmo naznačuje, proč dílo „prvního realisty mezi romantiky“ bylo v první polovině 20. století opomíjeno či kladeno daleko za A. Kosárka.

Jiří Kropáček

Zprávy ze Strahovské obrazárny

První etapu obnovy Strahovské obrazárny by bylo možné označit za uzavřenou: do Kláštera premonstrátů na Strahově se podařilo vrátit většinu jeho uměleckých děl, zajistit jim patřičné uložení a alespoň tu nejnutnější péči. Široké veřejnosti byla navíc v prostorách kláštera zpřístupněna trvalá expozice pod názvem *Strahovská obrazárna - Od gotiky k romantismu*, ke které byl vydán katalog.

Příprava expozice byla spojena s rozsáhlými restaurátorskými pracemi. Několik obrazů byla restaurováno zcela zásadně, ostatní prošly restaurátorskou „údržbou“. Restaurovány byly i některé rámy; zachovalější byly jen vyčištěny, zatímco pro některé obrazy byly vyrobeny a povrchově upraveny nové rámy namísto chybějících.

Údržba, v jistém smyslu i záchrana sbírky tím však neskončila, naopak ocitla se na samém začátku. Klášter hodlá i v budoucnosti zbavovat své artefakty stavu často velmi chabého. Je to úkol náročný především finančně a jistě potrvá více let. Pro opravená díla se pak najde uplatnění nejen na výstavách, ale i v interiérech kláštera. Před několika desítkami let zaniklý umělecký celek tak začne postupně ožít.

Další významná kolekce obrazů byla k restaurování připravena již nedlouho po otevření svrhu zmíněné expozice. Výběr obrazů byl podřízen dvěma hlavními kritériím: za prvé byly vybrány ty neponičenější obrazy, které již před rokem 1950 byly trochu stranou zájmu

Sculptures hors contexte

29 avril
1994

Anděla Bartošová: Politika Rady Evropy v oblasti zachování architektonického dědictví

Je název semináře, který se konal v Českém Krumlově ve dnech 9. - 11. května 1994. Jeho organizátorem bylo Dokumentační a informační středisko Rady Evropy při Evropském informačním středisku Univerzity Karlovy za spolupráce představitelů Sekretariátu Rady Evropy ve Štrasburku a ve spolupráci s Městským úřadem v Českém Krumlově a Státním ústavem památkové péče v Praze. Jednání semináře proběhlo ve čtyřech tematických okruzích:

- 1) Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, právní úpravy s ní související a zkušenosti z jejich uplatňování v členských zemích Rady Evropy a zejména v České republice,
- 2) Ochrana a využití architektonických památek v rámci evropského regionu včetně České republiky,
- 3) Vědomí jednotného evropského kulturního dědictví - společné odpovědi na problémy jednotlivých národních kultur,
- 4) Cestovní ruch - využití či devastace architektonických památek?

Seminář byl určen pro nejširší odbornou veřejnost. Jednání se zúčastnilo téměř 100 zástupců ústředních úřadů (Ministerstva kultury ČR, Ministerstva financí ČR, Ministerstva hospodářství ČR), představitelů vysokých škol (AVU, VŠUP, VUT Brno), odborných ústavů, muzeí a galerií (SÚPP, SÚRPMO, VÚVA, VUT Brno, regionálních PÚ, NM, NTM, NG), zástupců místní správy (MPR, MÚ, magistrátů) nevládních organizací a nadací zabývajících se problematikou ochrany architektonického dědictví České republiky.

Zásadním příspěvkem semináře bylo vystoupení reprezentanta Rady Evropy ve Štrasburku, José Mari BALLESTERA, vedoucího Výboru pro kulturní dědictví. Ve svém referátu „Politika Rady Evropy v oblasti zachování architektonického dědictví“ zhodnotil dosavadní činnost

překvapila. Diskusi vzbudila otázka, zda zařazovat do expozic tohoto typu mezi originály i sádrové kopie, jak jsme to udělali v několika málo případech i v Lapidáriu. V Louvru se právě kolem těchto problémů rozvíjí teoretická diskuse, neboť i zde se v oddělení mezopotámského sochařství vyskytují kopie jako doplňky. Znovu se diskutuje též o oprávněnosti existence muzea architektonických a sochařských odlišků v pařížském Trocadéru. S J.-R. Gaboritem jsme se shodli v tom, že odlišky přirozeně vždy snižují autenticitu okolních originálních děl, nicméně z expozic s dlouhým historickým vývojem, kde mají již své místo, je často nelze jednoduše vyradit. Tyto odlišky mají navíc dnes již většinou nepominutelnou hodnotu dokumentární, neboť zachycují vzhled památek často již značně poškozených. To je např. případ odlišky románského portálu ze Zábřohu v Lapidáriu a byl to i případ karyatid athénské Erechtheia, jejichž jedinou kompletní řadu starých odlišků vlastní právě Louvre.

Na závěr se musím přiznat, že mne i mé kolegy z Národního muzea tato možnost prezentace naší práce na mezinárodním fóru potěšila a že jsme byli hrdí na to, že nová expozice Lapidária snese i přísná mezinárodní kritéria. O tom ostatně svědčí i to, že byla nedávno zařazena do soutěže O nejlepší evropské muzeum roku 1995. Věřme, že Lapidárium Národního muzea vzbudí časem i větší zájem domácích návštěvníků.

této pan-evropské organizace v dané oblasti a stanovil její cíl spočívající v zachování kulturní identity jednotlivých národů jako základu společné evropské kultury. Současně předložil i několik návrhů k jeho dosažení.

Závažné místo v jednání semináře mělo vystoupení Pavla PELANTA, vrchního ředitele Ministerstva financí ČR, na téma „Ekonomická opatření k zachování architektonického dědictví České republiky“. Úvodem informoval o současném stavu majetko-právních vztahů ke kulturním památkám a poté podal velmi věcný přehled zdrojů a způsobů financování péče o ně. Připomněl, že dle zákona o památkové péči je především povinností vlastníka řádně pečovat o zachování památky. Nicméně záchrana a rozvoj kulturního bohatství je jedním z bodů programového prohlášení vlády.

Zklamáním pro všechny účastníky semináře byla neúčast pracovníka Ministerstva kultury ČR, který přislíbil informovat naši odbornou veřejnost svým příspěvkem „Právní úpravy v oblasti památkové péče a zkušenosti z jejich uplatňování v České republice“.

Následoval blok přednášek na téma Ochrana a využití architektonických památek v rámci členských států Rady Evropy.

Jako první vystoupil se svou přednáškou bohatě dokumentovanou dia snímky představitel britské organizace English Heritage, Steven BRINDLE, inspektor historických památek a budov. Seznámil posluchače s funkcemi, které tato instituce plní, a s užívanými metodami a nástroji zabezpečujícími ochranu kulturních památek ve Velké Británii. Ochrana kulturních památek by měla spočívat nejenom v péči o zachování exteriérů - fasád budov -, ale zároveň by měly být zachovány původní interiéry, neboť pouze tak je zachována podstata kulturní památky. Upřednostňuje pravidelnou péči o kulturní památky před jednorázovými rekonstrukcemi v dvaceti- až třicetiletém období za použití původních materiálů a

technologii v maximální míře.

Reprezentant francouzského výboru ICOMOS, Jean Pierre THIBAUT, se ve svém příspěvku zabýval ochranou kulturních památek z urbanistického hlediska. V této souvislosti zdůraznil vytváření tzv. kulturní krajiny, kterou se rozumí rovněž i ochrana okolí kulturních památek. Toto komplexní pojetí ochrany kulturního bohatství považuje za příspěvek k evropskému architektonickému dědictví. Dále informoval účastníky semináře o současných majetko-právních vztazích k francouzským památkám. Většinou jde o soukromé vlastnictví. Péče o kulturní bohatství spočívá ve spolupráci majitelů památek s odborníky a státními orgány. Ze strany státu je zabezpečen dohled na ochranu památek, financování jejich úprav je zajišťován fiskálním zákonem, dotacemi od státu a od místní správy.

Z urbanistického aspektu se věnovala ochraně kulturních památek v České republice Kamila MATOUŠKOVÁ, vedoucí pracovní skupiny pro regeneraci městských památkových rezervací a městských památkových zón ČR v rámci Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Praze. Ve svém referátu „Úloha územního plánu při obnově historických sídel“ se zabývala problematikou ochrany historických objektů i ochrany jejich okolí, které může působit na památky v pozitivním, ale i v negativním smyslu. Proto byly stanoveny památkové rezervace a památkové zóny. Informovala o přípravě státního Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón od r. 1991. Jeho cílem je ochrana a vhodné využití památek a jejich zapojení do sociálně ekonomického a kulturního rozvoje území. Poté následovaly přednášky odborných pracovníků v oblasti památkové péče v České republice. S první, na téma „Ochrana a perspektivy péče o architektonické a urbanistické památky v České republice“ vystoupil Josef ŠTULC, ředitel Státního ústavu památkové péče v Praze. Zabýval se dopadem společensko-ekonomických změn na stav a možnosti zachrany architektonického a urbanistického dědictví. Zhodnotil pozitivní a negativní vlivy procesu privatizace a následných změn vlastnictví na kulturní památky. Jsou ohroženy nejen objekty samé, ale především jejich mobiliární fondy. Je silně pocítován nedostatek právních úprav v oblasti památkové péče, které by komplexně řešily tuto problematiku.

Dalším řečníkem byl pracovník téhož ústavu, Pavel JERIE, ze Státního ústavu památkové péče v Praze, který se ve svém referátu věnoval „Obnově historického jádra Českého Krumlova“. Seznámil účastníky semináře s historií snah o obnovu historických památek města. Projekty obnovy významných památkových objektů se podařilo realizovat pouze zčásti (20 % objektů do r. 1990). Problematickým zásahem do realizace plánu komplexní obnovy historického jádra města je změna vlastnictví památek. V rámci péče o významnou městskou památkovou rezervaci, zahrnutou v roce 1992 do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, se projevují též již zmíněné pozitivní a negativní vlivy nových majetko-právních vztahů.

Závěrem tohoto bloku přednášek bylo vystoupení Aleše KREJČÍČKA, ředitele Památkového ústavu v Českých Budějovicích, s referátem na téma „Ochrana a využití architektonických památek v jihočeském regionu“. Úvodem seznámil účastníky jednání se strukturou regionu z hlediska rozdělení historických sídel na městské památkové rezervace a městské památkové zóny. Pro porovnávání dochovaných kulturně historických hodnot doporučil užívat osnovy vypracované Alešem VOŠAHLÍKEM, tajemníkem Českého komitétu ICOMOS. Koncepty rozlišuje základní soubory hodnot, a to hmotné a nehmotné povahy. Z tohoto hlediska je nutné

hodnotit vývoj v zachovávání kulturních hodnot celkově jako jednoznačně sestupný.

Druhý den jednání semináře zahájil Ivan MUCHKA z Ústavu dějin umění AV ČR v Praze s referátem na téma „Architektonické dědictví v českých zemích - součást jednotného kulturního dědictví Evropy“. Hovořil o památkové péči jako konkrétní vědecké disciplíně, zahrnující v sobě identifikaci kulturně historických památek, jejich průzkum a inventarizaci. Vedle aspektů administrativně správních, s nimiž mimo jiné souvisí i financování obnovy, zmínil řečník problematiku využití památek, jejich prezentaci a propagaci. Pokud se hovoří o architektonickém dědictví v českých zemích, připomněl, že výše uvedenou jednotou se chápe jednota památkové péče jako nástroje ochrany evropského kulturního dědictví. Některé památky - např. lidová architektura - svým charakterem překračují státní hranice, jiným specifickým kulturním fenoménem, který nerespektuje hranice států jsou např. trasy poutních cest. Při studiu těchto jevů je nutný komplexní výzkum historických pramenů a odborné literatury všech zemí, jimiž tyto trasy procházejí. Z těchto i jiných důvodů je nutno uvědomovat si společné evropské kulturní kořeny. Dále vystoupil Jan MUK ze Specializovaného ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze s příspěvkem „Architektonické dědictví v českých zemích ve světovém kontextu“. Zabýval se především dvěma unikátními památkami, a to Vladislavským sálem Pražského hradu a bývalou mincovnou v Jáchymově. Z hlediska umělecko-historického významu zařadil Vladislavský sál mezi památky evropské úrovně, především z důvodu unikátního zaklenutí středověkého prostoru kružbovou klenbou, která je vyvrcholením českého klenbového umění té doby. Dále se věnoval historii mincovny v Jáchymově. Mince, která se tam razila v 16. století, se jmenovala jáchymovský tolar. Byla obecně uznávanou evropskou měnou. V anglicky mluvících zemích se jí říkalo „dollar“. V r. 1785 byla zvolena Kongresem Spojených států amerických za národní měnu. Z historického hlediska je proto bývalá jáchymovská mincovna nejen významnou českou, ale i světovou památkou.

Velmi živě diskutovaným problémem bylo téma v závěru jednání semináře, které se zabývalo cestovním ruchem. Michael KÜHLENTHAL, vedoucí restaurátorských dílen Bavorského zemského úřadu památkové péče z Mnichova vystoupil s podnětným referátem na téma „Opatření k regulaci cestovního ruchu ve Spolkové republice Německo“. Na příkladu Bavorska zhodnotil obecně pozitivní a negativní dopad turistiky na kulturní dědictví státu. Ekonomický přínos cestovního ruchu je nesporný, a proto je důležité státem financovat udržování, opravy a rekonstrukce významných kulturních památek. Negativním důsledkem cestovního ruchu je postupná ztráta kulturní identity regionů z důvodu výstavby nových objektů, zajišťujících zázemí pro turistiku, či zásahy do stavebního fondu, čímž navštěvovaná místa ztrácejí svůj původní vzhled, a tím i svou kulturně historickou hodnotu. Nejzřetelnějším nebezpečím pro kulturní památky je ovšem velká návštěvnost těchto objektů, které tak chátrají vlivem vlhkosti, prachu či z jiného důvodu, např. nekulturního chování návštěvníků. Řečník doporučil, aby modernizace, adaptace a všechny změny zvláště v historických centrech byly integrovány do historických organismů tak, aby se zachovala jedinečnost kulturních památek. Tím je zachována jejich originalita a zároveň jejich přitažlivost pro turisty.

S příspěvkem na téma „Negativní vlivy cestovního ruchu na zachování architektonických památek v České republice“ vystoupil Jiří T. KOTALÍK z katedry teorie a

(někdejší kostelní a oltářní výzdoba odložená v depozitáři) a vzhledem ke své tématice i značným rozměrem byly především v nedávné minulosti špatně udržovány. Dalším kritériem výběru bylo hledisko uměleckohistorické: vybrala jsem skupinu děl dvou malířů 17. století tvořících pro Strahov, Jana Jiřího Heringa a Antonína Stevense ze Steinfelsu. Tato skupina pak byla doplněna dvěma obrazy z rozměrného apostolského cyklu od Ignáce Raaba, jejichž desolátní stav znemožňoval i pouhé uložení. Restaurování obrazů nemá jen „materiální“ význam, tím míním, že jeho přínosem nebude jen obnova a záchrana fyzického stavu těchto pláten. Restaurování vybraných obrazů bude mít i další přínos: kompletaci děl Heringových a Stevensových se znovu posune obraz o tvorbu těchto malířů a tím i o situaci malířství 17. století v Čechách. Zejména dílo J. J. Heringa bylo významným a dodnes poněkud opomíjeným článkem v uměleckém vývoji pobělohorských Čech, jejichž umělecký jazyk vytvářel v předškrétoevropském období právě on. Zároveň na Heringově osobním uměleckém vývoji lze velmi dobře sledovat proměnu společnosti a přechod od jednoho vizuálního systému k druhému; jeho tvorba je dokladem toho, jak umělcův projev může být ovlivněn sociokulturní situací a z ní plynoucími přáními objednavatelových.

Věřím, že restaurování obrazů poskytne i možnost přesnějšího určení obrazů, jejich datování a autorství. Zejména skupina děl J. J. Heringa se mi nejeví jednoznačně a předpokládám, že tu dojde k určitému rozlišení a zúžení okruhu jeho děl. Rozsáhlý cyklus s premonstrátskými světci nebude patrně celý jeho dílem. Rovněž přesné určení premonstrátské ikonografie, v tomto období poměrně ojedinělé, nebude jednoduché. K rozlišení či potvrzení autorství má napomoci i plánovaný hlubší průzkum techniky malby (stratigrafie, RTG, analýza pigmentů).

Spolu s obrazy budou restaurovány i jejich rámy. Jde o masivní, buď jednoduše profilované nebo perlovcem zdobené lišty, trouchnivělé prací červotoče. Jejich barevnost, dnes překrytá zpuštěným černým nátěrem, byla původně daleko kultivovanější, založená na kontrastu lazurovaných stříbrných a zlačených ploch. I tato nákladná úprava rámu nám pomůže dokreslit si představu o uměleckém dile jako celku a jeho roli v pobělohorském období.

Na rozdíl od expozice Strahovské obrazárny, jejíž příprava, instalace i restaurování proběhly bez jakékoli finanční účasti státu, restaurování těchto obrazů, postižených minulým zacházením nejvíce, se uskuteční za významného finančního příspěvku Ministerstva kultury ČR. Doufáme, že výsledky této práce se podaří prezentovat sezónní výstavou v prostorách kláštera v roce 1995.

Ivana Kyzourová

Rok na CEU

CEU, tedy Středoevropská univerzita v uplynulém školním roce (1993/94) poprvé organizovala celoroční postgraduální kurs dějin umění a architektury. Jeho náplní přitom nebyly pouze přednášky stálých profesorů z Art History Departmentu, ale též přednášky hostujících lektorů zejména z německých a britských univerzit. Jak se dalo očekávat, byly tyto přednášky ve svém celku nejen sumou znalostí jednotlivých specialistů o jejich oblasti výzkumu, ale také velice zajímavým vystižením současného post-gombrichovského či pozdně gombrichovského stavu naší disciplíny. Bylo svým způsobem fascinující sledovat, jak rozdílným závěrům ohledně elementární hermeneutiky dějin umění docházejí například vydavatel posledního velkého gombrichovského sborníku

Sight and Insight, John Onians, či editor Gombrichových spisů připravující jeho monografii Richard Woodfield. Jestliže Onians jde při hledání souvislostí mezi dílem a řečnickou společenskou mentalitou tak daleko, že sloupoví řeckých chrámů srovnává (nesmírně přesvědčivě, ale ne zcela přesvědčivě) se sevřenými řadami řecké falanx, pak Woodfield odmítne (s odvoláním na příslušné Gombrichovy kritiky) jakoukoli „ikonologii“ v nejširším slova smyslu. Názory většiny přednášejících se přikláněly, samozřejmě s mnoha individuálními variantami, spíše k prvnímu úhlu pohledu; přesto je třeba říci, že Woodfieldovy přednášky patřily k nejzajímavějším a také nejvíce navštěvovaným. Plným právem na nich byla připomenuta schlosserovská (a gombrichovská) deviza, podle níž má právo na existenci jen takový výzkum, který se opírá o novou interpretaci pramenů. Je totiž stále zřejmější, že výklad jakéhokoli díla lze protahovat takřka donekonečna již za použití několika slovníků a monografií - ovšem s tím, že k dílu samému se přiblížíme jen minimálně. Je možné, že cesta z naprosto nepochybné krize našeho oboru (krize, mající patřičnou řadu místních mutací) nevede přes křeče postmodernismu, ale po stezkách, jež jsou zcela po heideggerovsku natolik staré, aby mohly být pravdivé... Rok na CEU ovšem nebyl jen rokem pojmového zahloubání, byl také rokem setkávání s posluchači z celé Východní a Střední Evropy, kteří si právě tak jako já zvykali psát v jazyce méně lyrickém a více pragmatickém, v jazyce z nějž místo širých stepů a vlnitých luhů a hájů cítíte skeptickou, vše rozleptávající slanou brázu... Myslím, že nešlo o výstřednost, ale o pohyb přímo dějinný, protože právě tudy se vývoj (včetně jazykové stránky) bude ubírat; doufáme jen, že mu bude dopřáno dost času.

Pavel Kalina

Program výstav v r. 1994 / pokračování

JIHLAVA, Oblastní galerie Vysočiny
Výstavní síň Komenského 10
Nová figurace (ve spolupráci s Galerií výtvarného umění v Litoměřicích), 12.7 - 11.9
Jaroslav Panuška - fantaskní tendence (ve spolupráci s Českým muzeem výtvarného umění v Praze, 21.9 - 3.11
Japonský dřevořez ze sbírek Náprstkovy muzea v Praze, 23.11 - 15.1
Výstavní síň Masarykovo nám. 24
František Dörfl - malba, grafika, plastika, 28.6 - 4.9.
Výtvarníci z Purmerendu (Holandsko) 13.9. - 6.11.
Igor Pláčka - grafika, 15.11. - 31.12.
LIBEREC, Oblastní galerie
Vratislav Karel Novák, Jiří Lindovský, 23.6. - 28.8.
Grafická tvorba německých autorů v Čechách z let 1890 - 1938 ze sbírek Galerie Umění Karlovy Vary, 23.6. - 28.8.
Jiří Načerádský, retrospektiva obrazů a kreseb, 8.9. - 6.11.
Lubomír Dušek, 8.9. - 6.11.
Flámská a holandská grafika ze sbírek Galerie výtvarného umění v Ostravě, 17.11. - 15.1.
Vědecká ilustrace z nakladatelství Albatros, 17.11. - 15.1.

Kongres německých historiků umění nazvaný Deutschland und seine östlichen Nachbarn se uskuteční letos v Drážďanech za podpory spolkového ministerstva vnitra a dalších institucí. Konají jej Svaz německých historiků umění spolu se Státními sbírkami umění v Drážďanech a má aa programu „Stavbu měst a architekturu Německa ve 20. století“ (pondělí 26. IX.), „Dvorské umění ve východní střední Evropě mezi lety 1500 a 1850“ (úterý 27. IX.) a konečně „Umění po roce 1945“ (středa 28. IX.). Z české strany se na jednáních zúčastní svými referáty Jiří Kuthan a Marie Judlová.

dějin umění AVU v Praze. Věnoval se současným trendům turistiky, pro niž je charakteristická masovost a organizovanost, koncentrace, větší intenzita a kratší doba pobytu v jednom místě. Dnešní turista požaduje rychlou informaci, atraktivní zábavu a suvenýry. Pozitivní stránkou cestovního ruchu je poučení, estetický zážitek a popularizace kulturních hodnot. Je zdrojem příjmů, pracovních příležitostí a vede k rozšiřování nabídky zpřístupňováním dalších památkových objektů. Negativní dopady na památky jsou přímé: jejich nadměrné opotřebování vysokou koncentrací návštěv, která je provázána klimatickými šoky, užíváním fotoaparátů s blesky apod. Závažnějšími škodami dlouhodobého charakteru jsou ztráty autenticity a kontextu. Dále se řečník zabýval způsoby regulace cestovního ruchu tak, aby byly vyváženy jeho pozitivní a negativní vlivy.

Závěrem navrhl nový způsob financování obnovy kulturně historických památek, které tvoří kulturní dědictví našeho státu.

Se závěrečným příspěvkem na jednání semináře vystoupil opět Steven BRINDLE, představitel English Heritage z Londýna. Tématem jeho přednášky byla „Obnova Windsorského zámku“ po požáru v r. 1992. Informoval všechny přítomné o této nejrozsáhlejší rekonstrukci historického objektu ve Velké Británii. Po požáru objektu se diskutovalo o způsobech rekonstrukce a o její finanční úhradě. Zvolený metodický přístup k obnově zámku odpovídal zásadám uváděným v prvním příspěvku řečníka. Tím bylo jednání semináře skončeno. Výměna znalostí a zkušeností v oblasti zachování architektonického dědictví Evropy mezi našimi a zahraničními odborníky bude pokračovat.

Micro Gallery v Londýně (a na CD-ROM i doma)

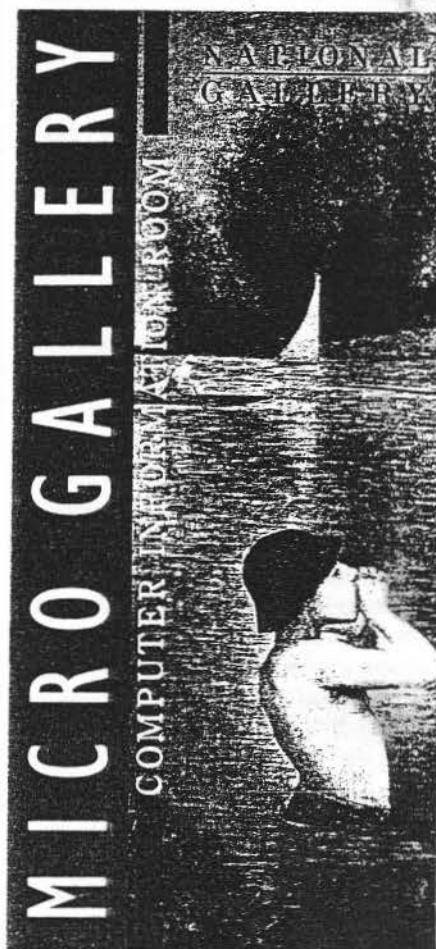
byl nazván prostor v Sainsburyho křídle Národní galerie v Londýně, který představuje podle slov svých tvůrců milník ve vývoji vizuálních informačních technologií. Nabízí reprodukce přes 2200 obrazů a 1000 doprovodných ilustrací, desítky animací (ukazující např. rozpracování kompozice obrazu v popředí a pozadí) a cca 300 000 slov vysvětlujícího textu. V době, kdy projekt začínal v r. 1988 nebyl k dispozici ani odpovídající hardware ani software, který by umožňoval na obrazovce zobrazení velkého množství reprodukcí obrazů v co možná nejvyšší technické kvalitě, ostroty a věrnosti barev. Požadavkem bylo aby „Mikrogalerie“ mohla používat i lidé s malými popřípadě i žádnými zkušenostmi s prací na počítačích. Technickým požadavkem bylo, aby byl systém dostatečně rychlý, aby mezi jednotlivými obrazovkami se dalo „listovat“ ve vteřinových nebo i kratších intervalech.

Po zvážení většího množství alternativ rozhodl vedoucí projektu Martin Ellis použít systém vycházející z počítačů Apple Macintosh a tzv. dotykových obrazovek. V počítačové místnosti je k dispozici celkem 12 počítačů Macintosh IIx, každá s operační pamětí 8MB a diskovou jednotkou 1,3 GB. Jsou vybaveny 19 palcovými obrazovkami s rozlišením 82 bodů na palec, což představuje znatelné zlepšení oproti standardním obrazovkám s rozlišením 72 dpi. Ke každému počítači je připojena laserová tiskárna, na kterých je možné za nízký poplatek tisknout vybrané „obrazovky“. Další počítač, propojený s ostatními, slouží dohlížejícímu pracovníku (resp. pracovníci) k administraci celého systému, monitorování využití počítačů a prodeji magnetických karet, které se používají při tisku. Pro digitalizaci diapozitivů, vesměs impozantního formátu 18 x 24 cm, byl použit scanner Sharp JX 600, přičemž bylo zvoleno rozlišení 600 dpi a tzv. 24 bitová barva. Kinofilmové diapozitivy byly scanovány na Nikonu LS-3500.

Pro zobrazení na obrazovce bylo zkoušeno 24 bitů na pixel, dále 16 bitů a 8 bitů. Větší barevná „hloubka“ umožňuje zobrazení většího množství barevných odstínů za cenu větších požadavků na množství zpracovávaných a ukládaných dat. Byly proto zvažovány také techniky komprese dat, ale bylo od nich upuštěno z důvodu, že dekomprese by zpomalovala interaktivní proces („listování“), o kterém byla řeč výše. Při použití speciální tabulky barev se osvědčilo nejnižší, tzn. osmibitové digitalizace. Tabulka byla optimalizována na základě analýzy barev, převládajících ve sbírce malby. Byla věnována péče i řezům písma na obrazovce, respektive

zaoblení jejich siluety. Software dodala firma "Cognitive Applications", přičemž byl částečně využit osvědčený databázový program "HyperCard 2.0". Vlastní program byl psán v jazyku Think C. Text zpracoval tým odborníků, který vedl Gilly Furse. Za galerii spolupracoval s týmem dr. Allan Braham. Práce si vyžádala 20 "člověkoroků" a probíhala celkem 3 roky. Sponzorem byl American Express.

Částečně zredukovaná verze této databáze byla vydána jako CD-Rom ve dvou verzích pro operační systémy Windows a Apple 6.0.7 a později. Stojí cca 50 liber. S použitím podkladových materiálů sestavil Ivan Muchka

Disertace

BRNO

Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Zahájené disertační práce
Kaliopi CHAMONIKOLÁ: Nicolas Gerhaerd van Leyden a pozdní gotická plastika na Moravě
Lada MRÁZKOVÁ: Umělecké vztahy mezi pražskou a pařížskou avantgardou
Marta PROCHÁZKOVÁ: Kostel sv. Wolfganga v Hnanicích. K památkové obnově pozdní gotické architektury
Jiří ŠIMÁČEK: Karel Teige a české moderní umění

OLOMOUC

Katedra dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci - Obnovena 1990
Ukončené magisterské práce
Ivan KRAJČEK: Barokní malířská výzdoba kostela P.Marie Sněžné v Olomouci
Irena PEŘINOVÁ: Architektura a výzdoba kaple sv.Jeromýna na olomoucké radnici
Zahájené disertační práce
Alena KAVČÁKOVÁ: Osobnost a dílo prof.akad.malíře F.V.Mokrého

Mgr.Robert KEPR: Patrocinia na Moravě a rané středověká architektura Moravy
Dr.Pavel ONDRAČKA: Výtvarné umění na Kolínsku v 1.polovině 20.století

PRAHA

Ústav pro dějiny umění FF UK
Obhájené diplomové práce
Alice MŽYKOVÁ: Výtvarné dílo J.Róny
Hana PAFKOVÁ: Československý umělecký šperk 60. a 70. let
Lenka PÁNKOVÁ: Karlovarská veduta na skle a porcelánu
Milan PLÁŠIL: Pozdní gotická výzdoba kostela Nanebevzetí P.Marie a Smrti P.Marie v Kájově
Marie ZAHŘÁDKOVÁ: Malířské předlohy tapisérii
Silvie ZEDANOVÁ: Moderní výtvarné umění v Sýrii
Zahájené disertační práce
Pablo Jiménez DÍAZ: Kulturní vztahy Čech a Španělska v době kolem 1600 a jejich doklady v dobové malbě
Aleš NAVRÁTIL: Renesanční architektura a sochařství saského okruhu na Děčínsku a Ústecku
Lubomír SOCHOR: Tradicionalismus v pražské architektuře v období 1918 - 1945
Svetlana STOJČEVA: Neoklasické tendence v českém výtvarném umění první poloviny 20.let XX.století
Otto URBAN: Autoportrét v umění přelomu 19. a 20.stol.

Diář

Fotografická soutěž

Součást „Evropského roku ochrany přírody“ 1995 (ENCY 95)

Pravidla soutěže:

1. Rada Evropy vypisuje fotografickou soutěž, které se mohou zúčastnit jak amatéři, tak profesionální fotografové.
2. Téma: „Ochrana přírody mimo chráněná území“
Cílem soutěže je zachytit činnost člověka v jejím pozitivním či negativním dopadu na přírodu, zvláště v těch oblastech, které Rada Evropy určila k ochraně v roce 1995, v rámci ENCY 95: voda a vodní plochy, zalesněné oblasti, zemědělství, územní sídla (města aj.), průmyslové aglomerace, turistika a rekreační oblasti, vojenské a demilitarizované zóny, podzemní práce a výstavba dopravní sítě.
3. Technická specifikace
Fotografie musí být barevné. Minimální rozměry: 13 x 18 cm nebo 18 x 18 cm.
4. Počet fotografií
Maximálně 3 ks od jednoho autora.
5. Zápisné není vyžadováno, avšak fotografie nebudou vráceny.
6. Na zadní straně fotografie musí být uvedeno tiskacími písmeny:
- příjmení a jméno autora, adresa, číslo telefonu/faxu, stát
- název fotografie a údaje, kde byl snímek pořízen včetně bližšího geografického určení.
7. Uzávěrka přihlášek je 26. září 1994 (rozhoduje datum poštovního razítka).
8. Fotografie by měly být zaslány na adresu:
Council of Europe Public Relations Service
„Photography competition“
F-67075 STRASBOURG - Cedex
Tel.: (0033) 88 41 25 69, fax: (0033) 88 41 27 54
9. Mezinárodní porota složená z 5 profesionálních

fotografů a 2 reprezentantů Rady Evropy se seje v říjnu 1994 a vybere nejlepší snímky. Vítězové budou neprodleně vyrozuměni.

10. Kritéria hodnocení:

- vystižení jednoho ze soutěžních témat
- technická kvalita
- umělecká hodnota

11. Ceny:

1. cena	5.000,- FF
2. cena	3.500,- FF
3. cena	2.000,- FF
4. - 13. cena	1.000,- FF
14.-33. cena	750,- FF

Kodak „príze“ 3.000,- FF

16 vylosovaných obdrží 5 barevných filmů

Kodak.

12. Nejlepší fotografie budou využity pro brožury, prospekty, skládky, plakáty, výstavy apod. k propagaci ENCY 95. Vítězové soutěže budou požádáni, aby zapůjčili originály (negativy či diapozitivy) Radě Evropy.

13. Copyright

Vítězové soutěže poskytnou zdarma reprodukční práva Radě Evropy a organizačním výborům ENCY 95 v jednotlivých zemích.

14. Účastníci soutěže se zavazují dodržovat výše uvedená pravidla.

O stavu uměleckohistorické gramotnosti ve sdělovacích prostředcích:

Ukradli sousoší andělů

Český Krumlov - Dřevěné sousoší „Svatý Jan Nepomucký křtící Ježíše“, sousoší dvou andělů, soška anděla a kříž, vše ze dřeva, odcizil zatím neznámý pachatel, který v době od pondělí 14.45 do 12.00 následujícího dne po rozbití skleněné výplně okna vnikl do kostela v obci Brloh na Českokrumlovsku. Pracovníci operačního střediska jihočeské policie sdělili, že farnímu úřadu Křemže tak podle předběžného odhadu vznikla škoda nejméně 40.000 korun.

ČESKÝ DENÍK, 23.6.94, s. 5

Uměleckohistorická společnost v českých zemích

Společnost byla založena v r. 1990 jako profesní sdružení oboru dějin umění pro odborné pracovníky ve vědě, školství, muzeích, galeriích, památkové péči, knihovnách, odborně orientované publicistice a pod. Členy se mohou stát i kolegové s trvalým pobytem v zahraničí. Společnost řídí volený dvanáctičlenný výbor, který se schází k projednání aktuálních otázek, podnětů, stížností a pod. 1x měsíčně. Společnost pořádá 1x ročně valné shromáždění s navazujícím odborným setkáním. Pro své členy vydává čtvrtletně Bulletin UHS v rozsahu 8-16 stran (zdarma). Roční příspěvek pro řádné členy činí 150 Kč, pro důchodce a studenty 50 Kč, zápisné (jednorázově) 100 Kč. Legitimace (pětijazyčná) je opatřena pasovou fotografií a její platnost prodlužuje sekretariát UHS na každý kalendářní rok časově ohraničeným razítkem. Platná legitimace opravňuje k volnému vstupu do většiny galerií a muzeí výtvarného umění v České republice (jejich seznam je 1x ročně otištěn v Bulletinu UHS). Adresa sekretariátu: Dušana Barčová, ÚDU AV ČR, Husova 4, 110 00 Praha 1 Tel.: 231 45 97 Fax: 2422 9436 E-mail: arthist@site.cas.cz Bank.spojení: KB Praha 1, 48232-011/0100

Umělecké pasparty

KOPIE SLOHOVÝCH PASPART
(vídeňské, pařížské, anglické, oválné i kulaté výřezy, tvary se zaoblenými rohy, zlacení řezu plátkovým zlatem)

KOŽENÉ RÁMEČKY NA MINIATURY A FOTOGRAFIE

RESTAUROVÁNÍ TISKŮ, MAP A GRAFIK

RŮZNÉ PASPARTY DLE INDIVIDUÁLNÍCH PŘÁNÍ A NÁVRHŮ

KAZETY, ETUE A SPECIÁLNÍ KRABICE NA GRAFIKU

RÁMOVÁNÍ KRESEB A GRAFICKÝCH LISTŮ

INSTALACE VÝSTAV

ARANŽOVÁNÍ

ATELIER ČERMÁK

SPOTZOVA 8, 161 00 PRAHA 6
TELEFON: 36 41 71

BULLETIN 2/94

Ročník 5 / Volume 5

Vydává / Published by: Výbor Uměleckohistorické společnosti v Českých zemích (UHS) / Czech Association of Art Historians (CAAH)

Vychází čtvrtletně / Published four times a year, Uzávěrky / Deadlines: 31.3, 30.6, 30.9, 31.12.

Redakce / Editors: D. Barčová, M. Judlová, L. Konečný, I. Muchka, R. Prah

Zahraněční korespondent / Foreign Editor: M. Simons

Grafická úprava / Layout: I. Muchka

Adresa sekretariátu UHS a redakce / Editors Address:

D. Barčová, ÚDU AV ČR, Husova 4, 110 00 Praha 1

Tel.: 231 45 97

Fax: 2422 9436, E-mail: arthist@site.cas.cz

(písemné materiály zasílejte pokud možno na disketách 3,5", oper.systémy DOS, Windows, Apple; ilustrace - pírovky nebo fotografie na matném papíru měkké gradace, do formátu 12x12cm; nevyžádané materiály redakce nevrací / manuscripts should be written on floppies 3,5", system DOS, Windows or Apple)

ISSN 0862-612

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

© 1994 Uměleckohistorická společnost v českých zemích/Czech Association of Art Historians